

Іван ЗУБАР,

канд. екон. наук, старший викладач кафедри публічного управління та менеджменту

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID 0000-0002-5112-421X

ivan.zubar@vspu.edu.ua

Ашот ГРИГОРЯН,

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

освітня програма «Менеджмент та підприємництво»

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID 0009-0003-9571-9412

ashot.hryhorian@vspu.edu.ua

РОЛЬ КОМПЛАЄНС-МЕНЕДЖМЕНТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність. Продовольча безпека є одним із фундаментальних глобальних викликів сучасності, що стосується мільйонів людей в усьому світі. Вона є багатогранним поняттям, яке охоплює не лише фізичну наявність достатньої кількості продовольства, але й економічний та фізичний доступ до нього, можливість його безпечного та поживного споживання, а також стабільність усіх цих аспектів у часі. Забезпечення продовольчої безпеки вимагає злагоджених та комплексних зусиль на національному, регіональному та глобальному рівнях, за активної участі держави, наукових установ, громадських організацій та, що особливо важливо, приватного сектору – агробізнесу та харчової промисловості.

Результати дослідження. Продовольчу безпеку вчені трактують як «захищеність життєвих інтересів людини, що виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності» [1]. У даному погляді варто відзначити, що центральну роль у виробництві, переробці, дистрибуції та реалізації продовольства відведено агропродовольчому сектору. Ефективність менеджменту у даному секторі та його безпосередня ефективність у продовольчому забезпеченні напряму залежать від дотримання численних стандартів якості, безпеки, санітарних та фітосанітарних норм, етичних принципів, а також інших регуляторних вимог. Неналежне дотримання цих вимог може мати катастрофічні наслідки – від спалахів захворювань, спричинених неякісним

продовольством, до руйнування ланцюгів постачання та втрати довіри як внутрішніх, так і зовнішніх споживачів та партнерів. Саме крізь призму зазначених аспектів набуває актуальності теорія комплаєнс-менеджменту, як сукупність процесів, правил та процедур, спрямованих на забезпечення відповідності діяльності компанії зазначеним вимогам до продовольчої безпеки, що гарантує достатній рівень продовольчої забезпеченості.

Рівень продовольчої безпеки вважається достатнім, якщо всі громадяни в будь-який час забезпечені фізичним та економічним доступом до безпечних і поживних харчових продуктів для задоволення власних потреб у їжі для здорового та активного способу життя [4]. Можемо описати структуру елементів продовольчої безпеки у наступному:

1. Фізична доступність продовольства – передбачає наявність пропозиції продуктів харчування та визначається рівнем його виробництва, запасів і торгівлі.

2. Економіко-фізична доступність продовольства – обумовлюється належністю постачання та політикою збалансування доходів і ринкових цін з метою поліпшення купівельної спроможності населення.

3. Споживання продуктів харчування – передбачає спосіб максимальної користі спожитих продуктів для організму за рахунок правильного підбору раціону, приготування їжі, внутрішньогосподарського розподілу та ін.

4. Стабільність забезпеченості продовольством – передбачає надійні канали постачання та періодичність надходження продуктів харчування [4].

За офіційними даними Глобального індексу продовольчої безпеки Україна перебуває на останньому місці за станом національного забезпечення продовольчої безпеки серед країн Європи та 71-му місці у світі за підсумками 2023 року. За показником «Доступність продуктів харчування» Україна отримала 48,1 бала із 100 і перебуває на 93-му місці у світі та 26-му місці з 26 країн Європи [1]. Найгіршим показником української продовольчої безпеки виявилася «Sustainability and Adaptation» («Сталість та адаптивність»), за цим блоком показників наша країна отримала лише 43,5 бали із 100, опинившись на 94-у місці глобального рейтингу [2]. Можна стверджувати, що така ситуація демонструє суттєві проблеми із менеджментом сфери продовольчого забезпечення.

Сучасні проблеми управління, виклики та загрози у сфері продовольчої безпеки в Україні та світі пов'язані з наступними чинниками, як: кліматичні зміни: збільшення екстремальних погодних явищ, таких як повені, шторми, посухи, пожежі, які негативно впливають на виробництво, зберігання, переробку, транспортування та споживання продовольства. У свій час пандемія COVID-19 спричинила нокдауни, обмеження руху та карантини, які порушили ланцюги постачання, зменшили доступ до ринків та

спровокували ріст цін на продовольство, збільшують. Окремим деструктивним чинником стала війна в Україні, що мала наслідком блокаду Чорноморських портів, санкції, торговельні бар'єри, політичні втручання, забруднення земель, знищення продовольчої інфраструктури. Усі ці явища призвели до зниження виробництва, зростання цін, посилення бідності, голоду та недоїдання і погіршення продовольчої безпеки в цілому [3].

У контексті розв'язання окремих завдань вагому роль зможе відіграти комплаєнс-менеджмент – система забезпечення відповідності діяльності організації вимогам законодавства, регуляторних норм, галузевих стандартів та внутрішніх політик. Інтегрування зазначеного концепту у систему менеджменту підприємств та загальнодержавну публічну політику продовольчої безпеки дозволить мінімізувати юридичні та репутаційні ризики у продовольчій сфері. Комплаєнс-менеджмент може стати потужним стратегічним інструментом забезпечення не лише безпеки харчових продуктів, але й сприяти покращенню доступності продовольства через підвищення довіри на ринках, забезпеченню стабільності поставок через ефективне управління ризиками у ланцюгах постачання та підтримці якості та поживності продуктів. Наступним етапом поширення комплаєнс-менеджменту стане залучення диверсифікованих форм господарської інтеграції, серед яких важливого значення набувають і програми відкритої економіки, спільне підприємництво, вільні економічні зони, прикордонне співробітництво та багато інших [5].

Незважаючи на очевидний взаємозв'язок між дотриманням норм у продовольчому секторі та продовольчою безпекою, комплексна роль комплаєнс-менеджменту як системного чинника забезпечення продовольчої безпеки, що охоплює всі її чотири виміри (наявність, доступ, використання, стабільність), залишається недостатньо дослідженою та систематизованою у науковій літературі. Існує потреба у поглибленому аналізі конкретних механізмів та інструментів комплаєнс-менеджменту, які можуть бути використані для підвищення резильєнтності та надійності продовольчих систем.

Висновки. Отже, можемо зробити висновки, що комплаєнс-менеджмент виступає вагомим стратегічним інструментом забезпечення продовольчої безпеки, охоплюючи всі її ключові складові – наявність, доступ, споживання та стабільність. Ефективна система дотримання норм і стандартів дозволяє не лише гарантувати безпечність та якість харчової продукції, а й зміцнювати довіру споживачів, стабілізувати ланцюги постачання та забезпечувати стійкість до глобальних криз. Наявні проблеми у сфері продовольчої безпеки викликають необхідність впровадження комплаєнс-менеджменту в політику держави та діяльність агропродовольчих підприємств, що сприятиме підвищенню

рейтингу України в світових індексах та формуванню адаптивної, стійкої продовольчої системи.

Список використаних джерел

1. Башинський І. А., Ключевський В. І., Лопушинський І. П. Механізми забезпечення продовольчої безпеки в умовах правового режиму воєнного стану та повоєнної відбудови України. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 1. С. 315-325. [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1\(9\)-315-325](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-315-325)
2. Гаврилук О. В., Білик Р. С. Вплив повномасштабної війни в Україні на внутрішню та глобальну продовольчу безпеку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки*. 2024. № 3(2). <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-3-9774>.
3. Залізнюк В. П. Формування та реалізація інноваційної публічної політики у сфері продовольчої безпеки в Україні в умовах сучасної парадигми публічного управління. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2024. № 2(2). <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-2-9650>.
4. Зубар І. В., Онищук Ю. В. Стратегія продовольчої безпеки в умовах війни. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 2 (37). С. 78-82. <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-2.10>
5. Парубчак І. О., Артимович Б. А., Пенцко Ю. Б. Трансформація управлінських підходів у державній економічній політиці продовольчої безпеки в контексті міжнародного співробітництва. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Вип. 34. С. 51-54. <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.34.9>